

MANŽELSKÉ PRÁVO V NOVÉM KODEXU

Hans Heimerl

Papež Jan Pavel II. uzákonil svým podpisem 25. ledna 1983 nový Codex iuris canonici, jehož návrh mu kodexová komise po téměř dvacetileté práci odevzdala v dubnu 1982. Text návrhu však byl už předtím znám odborníkům. Proto mohl profesor kanonického práva ve Štýrském Hradci Heimerl uveřejnit stručnou informaci o nových manželských kánonech, jehož větší část podáváme v překladu. — Upozornění: 1. nový CIC začne platit až od 27. listopadu 1983; 2. čísla kánonů jsou vzata z návrhu; 3. Svatý otec prostudoval návrh v létě 1982 a udělal několik korektur, není nám zatím známo, zdali také v manželském právu.

1.1 Celostně osobnostní hledisko. Úvodní kánony převzaly od Koncilu pojetí manželství jako svazku. V cílech manželství se neudává priorita: „Manželský svazek, jímž muž a žena zakládají mezi sebou společenství celého života, které je svou povahou zaměřeno na blaho manželů a na plození a výchovu dětí, bylo od Krista Pána povýšeno na svátost mezi pokřtěnými“ (kán. 1008, §1). Také v pojmu manželského souhlasu už není dřívější „zvěcnění“.

1.2 Pastorec manželství a rodiny je do Kodexu výslovně začleněna. Pod vedením duchovních pastýřů má pomáhat celá obec věřícím, aby zachovali manželství v křesťanském duchu a zdokonalovali je. Má se to dít vzdálenější přípravou počínaje katechezí dětí, bezprostřední přípravou na manželství, duchovně plodnou svatební slavností, ale i průběžnou pastorační dvojic (kán. 1016). Konkretizace rodinné pastorec je úkolem místního ordináře, který se má radit i se zkušenými muži a ženami (kán. 1017).

1.4.1 Manželské překážky byly velkoryse upraveny. Zůstávají nadále vylučující překážky, které činí manželství neplatným; kategorie pouze zabraňujících překážek je zrušena. Překážky, jako ostatně všechny církevní zákony, se týkají pouze katolíků a z církve vystouplých katolíků, nikoli jiných křesťanů (kán. 11). (Výjimka: kán. 1039, sňatek s nepokřtěným.)

Dispenzovat od všech překážek může místní ordinář mocí úřadu, s výjimkou překážky vyššího svěcení, veřejných věčných slibů a vraždy manžela, ale v nebezpečí smrti i od těchto (kán. 1031, 1032, §1). Stejnou dispenzační pravomoc mají oddávající kněz nebo jáhen a zpovědník, a to v nebezpečí smrti a v naléhavých případech, není-li ordinář dostupný vůbec nebo jen telefonicky. Pokud jde o zpovědníka a naléhavé případy, je to omezeno na „tajné případy“ (kán. 1032, §2–4; 1033).

1.4.2 Některé překážky. Různost náboženství (cultus disparitas) je mezi nepokřtěným a mezi pokřtěným v katolické církvi nebo nekatolicky pokřtěným a přijatým do ní; netýká se toho, kdo z katolické církve vystoupil (kán. 1039). — Vyšší svěcení není překážkou pro ženatého jáhna, ten může po smrti manželky uzavřít nové manželství (kán. 1040). — Crimen byl omezen na případ vraždy manžela (kán. 1043). — Pokrevní příbuzenství je překážkou v pobočné linii do 4. stupně nového počítání (= 2:2 nebo 3:1 starého počítání) (kán. 1044). — Švagrovství v pobočné linii už není překážkou (kán. 1045). — Tzv. veřejná počestnost brání platnému manželství mezi

mužem a matkou nebo dcerou jeho neplatně oddané ženy nebo družky, popř. mezi ženou a obdobnými mužskými příbuznými muže (kán. 1046). — Neplatné je manželství mezi adoptivním příbuzným v přímé linii a v druhém stupni pobočné linie (adoptivní sourozenci) (kán. 1047). — Duchovní příbuzenství (kmotrovství) už není překážkou.

1.5.1 **Manželský souhlas** je částečně vlivem církevní judikatury pojednán s významnými novotami. Neschopní uzavřít manželství jsou: 1. ti, kterým se nedostává užívání rozumu vlivem duševní nemoci nebo těžkých (i jen přechodných) duševních poruch; 2. ti, kteří trpí těžkým nedostatkem soudnosti o manželských právech a povinnostech (z psychických důvodů, které nespadají pod 1); ti, kteří nemohou na sebe vzít podstatně manželské povinnosti pro těžkou psychickou anomálii, jež často, i když ne nutně, souvisí se sexualitou (nymphomanie, homosexualita) (kán. 1048n).

1.5.2 **Omyl** – nejen jako dosud omyl v osobě, ale také omyl ohledně vlastnosti osoby, může způsobit neplatnost manželství. Předpoklad: omyl byl vyvolán obmyslným klamáním k docílení sňatku a vztahuje se na vlastnost druhého partnera, která (nebo její chybění) je s to těžce narušovat životní společenství (kán. 1052).

1.5.3 **Výhrada proti podstatě manželství**, velmi často se vyskytující v procesech o neplatnosti, byla formulována nově. Nejen záměrné vyloučení některé podstatné vlastnosti manželství (jednoty nebo nerozlučnosti), ale i svátostnosti a některého podstatného prvku manželství, jsou znicotňující vady souhlasu. Podle kán. 1008 patří do podstatných prvků manželství rodina, ale i plné společenství života.

1.6.1 **Forma sňatku** byla pozměněna mj. v tom, že k oddávkám mohou být delegováni nejen kněží a jáhni, ale také — se souhlasem biskupské konference a se zplnomocněním Apoštolského stolce — také laické osoby (kán. 1065). V případě obecného omylu nebo pozitivní a dobře odůvodněné pochybnosti se oddávací pravomoc doplňuje ze zákona (kán. 1068).

1.7.1 **Smíšená manželství** byla upravena už roku 1970 („Matrimonia mixta“). Sňatku katolíka s nekatolickým křesťanem už nebrání překážka (tím se odlišuje od sňatku s nekřesťanem), ale vyžaduje se souhlas ordináře (kán. 1079).

1.7.2 **Katolický sňatek** se zpravidla požaduje k platnosti. Při sňatcích s křesťany z nekatolických východních církví stačí k platnosti přítomnost jednoho (i nekatolického) kněze nebo jáhna. Při vážných obtížích může místní ordinář katolické strany dispenzovat od formy, ale nějaká veřejná forma (např. civilní sňatek) zůstává podmínkou platnosti. Druhý náboženský sňatek nebo ekumenický sňatek, při němž oba duchovní společně přijímají souhlas, je zakázán (kán. 1081).

1.8 **Právní účinky manželství** byly přizpůsobeny sociálnímu vývoji. Stanoví se zásadní rovnost muže a ženy (kán. 1089) a konkretizuje se (bydliště, ritus, rodičovská moc). Rozlišování mezi manželskými a nemanželskými dětmi platí v zásadě dále (kán. 1091–1094), ale odpadly právní účinky nemanželského původu.

2.2.2 **Snoubenci nevěřící** (více nebo méně), kteří stojí o církevní sňatek ze společenských důvodů, mohou být odmítnuti, jen když „výslovně a formálně zamítají to, co zamýšlí církev při sňatku pokřtěných“ (Familiaris consortio č. 68), což

by se dalo chápat jako vadný souhlas (kán. 1008 srov. s 1055, §2). Zpověď a přijímání snoubenců se důrazně doporučuje, biřmování, je-li bez velkých obtíží možné (biskup může delegovat faráře), je předepsáno – ale asistence při sňatku od toho nezávisí.

2.3.1 **Při manželských krizích** naléhá nový CIC na smíření a bere vážně závazky vyplývající z rozbitých manželství.

2.3.2 **Prohlášení neplatnosti** pro vadu souhlasu má teď o něco širší možnosti. Nemá smysl pokoušet se o proces, nejsou-li aspoň solidní náznaky neplatnosti, např.: vážné rozpory mezi partnery už před sňatkem, rozpaky, úmysl odstoupit od sňatku; psychické faktory a způsoby chování, které zatěžovaly manželství od začátku, zvláště v sexuální oblasti; nesnadno vysvětlitelná nepřítomnost potomstva; nápadně krátké trvání. – Začátek procesu ještě neznamená, že dopadne pozitivně. I v nynější situaci se musí počítat s jeho delším trváním.

2.4.1 **Rozvedení v novém manželství** už nepodléhají žádnému církevnímu trestu, stejně i konkubináři.

Diakonia 1982/4, 273–279